

Nem középiskolás fokon

Vitray Mester

ÍRTA: SZEGVÁRI KATALIN

Ő volt az első, aki televíziózást tanított Magyarországon. Nem volt ebben semmi tudatosság, azt hiszem, kedve volt együtt lenni velünk, akkori fiatal kollégáival. Gyulai István, Knézy Jenő, Kaplár F. József, Baló György, Rózsa György, Szabó Márta, Tóth Erika és még jó néhányan, például e cikk írója is, a TV kapuját döngettük, ám fogalmunk nem volt a szakmáról.

Aki a képernyőn felülkerekedik, alul marad – mondta, amikor azt látta, hogy túl erőszakosan akarjuk egy-egy riportban felhívni magunkra a figyelmet. Sokkal több útmutatást adott, mondván, a mi szakmánkban nincs recept, hiszen ami az egyik embernek jól áll és elfogadja a néző, az a másik esetében disszonáns. Legjobb, ha az ember önmagát vállalja, mert a szerepjátszás, a hazugság még visszataszítóbb a képernyőn, mint az életben. Sokat játszottunk, beszélgettünk, kritizáltuk egymást, közösséggé váltunk, szeretjük az „órákat” és Vitray hatása a mai napig érződik munkáinkon. A mai képernyős középgeneráció tagjai – ha bevallják, ha nem – Vitray köpenyéből bújtak elő. E cikk szerzője ma már maga is tanít és nem szégyelli bevallani, módszere nem sokkal különbözik mesterétől. Hatása tehát áttevélesen ott van a mai fiatalok tevékenységében, még ha a kereskedelmi televíziózás megpróbál is elfelejteni mindent, ami emberi, ami halk, ami meditatív... s ha ez mégsem sikerül, Vitraynak is köszönhető...

– *Ma is tanítasz, ám már komoly, szervezett keretek között, a Színház és Filmművészeti Főiskolán. Sokat változtak a módszereid, ahhoz képest, amikor velünk foglalkoztál?*

– Sokat, bizony. Ti a haverjaim voltatok, a mai tanítvá-

nyaim pedig az unokáim lehetnének. Nem is tudok úgy kommunikálni velük, mint veletek. Számukra, és ezt nap mint nap tapasztalom, emlékmű vagyok, akit jószerivel alig láttak a képernyőn dolgozni. A minap elvittem nekik egy régi műsoromat, ami gyerekekről szólt. Az egyik szereplő halálos betegséggel küzdött, a másik egy fiatal fiúról szólt, aki a TV előtt várakozott rám egy padon, hogy elmesélje, gyalog ment el Tibetbe, a harmadik riport hőse egy szenvedélyes sziklamászó volt, akit semmi más nem érdekelt az életből.

– *Ma is sztorikkal vannak tele bizonyos tv műsorok, igaz ugyan, hogy legalább három lábúnak kell ahhoz lenni, hogy valakit meg lehessen mutatni...*

– Na látod! Nincs új a nap alatt. Rájöttem, én már mindent megcsináltam és ezt ne vegye senki nagyképszerűsége, már csak azért sem, mert mondandómban benne van a sajnálat is az elmúlt idő felett. A tanítványaim is döbbenet észlelték, hogy az „őskorban”, amikor szintük még az emberek nem jöttek le a fáról, készültek műsorok... Látod, nem véletlenül mondtam, hogy a korkülönbség milyen meghatározó a tanítványaimmal való kapcsolatomban...

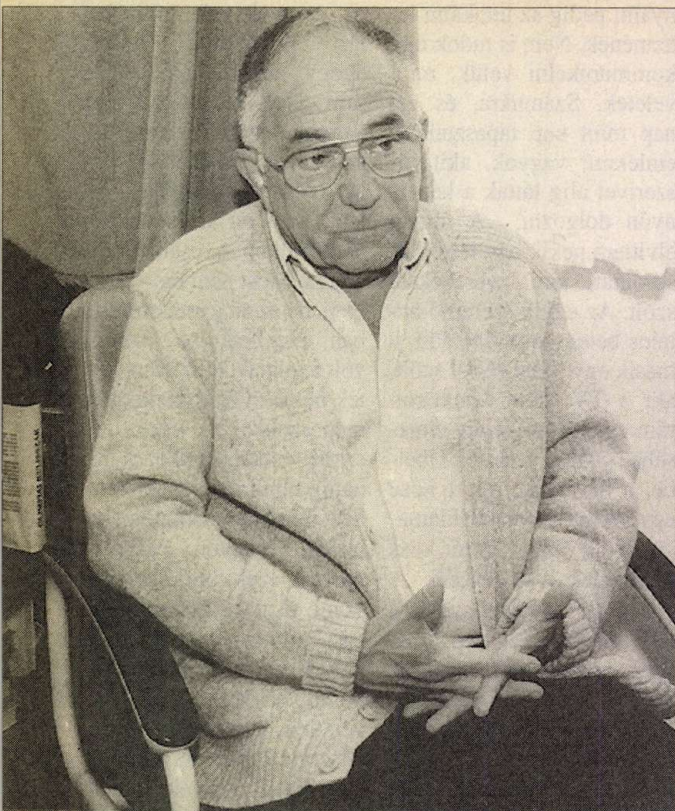
– *És nincs is sikerélményed?*

– De igen, mert egy idő után mégiscsak érzem, hogy a gondolkodásmódjukra ké-

pes vagyok valamiféle hatást gyakorolni, holott, ahogy nektek sem, nekik sem adok receptet. Cölpök vagyok, amibe belekapaszkodhatnak, ha akarnak. Talán még nem mondtam neked, én a mi szakmánkhoz legközelebb a cserkészet érzem. Most nem tudom milyen, de az én gyerekkoromban meghatározó élmény volt azoknak, akik részt vettek benne. Ott ismerkedtem meg azokkal a viselkedési szabályokkal, amiket a mai napig mind a magánéletemben, mind a munkámban betartok. Nagyon egyszerű normák ezek: tudni kell játszani, tisztességesen, mindig milyen játékról is van szó. Lehet az blódlí is, de komolyan kell venni. Nem véletlen, hogy mai napig is játszom a tanítványaimmal, úgy, ahogy veletek. Persze, ha akarnak. Előfordult, hogy megéreztem az ellenállásukat és felhagytam vele.

– *Pedig milyen jól feloldott bennünket is annak idején...*

– Emlékszel, amikor az igazán gátlásos Baló Gyuri, a *Most mutasd meg!* játékban négykézlábra állt, hogy eljátszson egy kutyát?! Az ilyesfajta játék segít abban is, amit szintén cserkész koromban tanultam meg, hogy közösség előtt félelem, görcs nélkül tudjunk beszélni és innen már csak egy lépés a kamera előtti jelenlét, amihez persze nem elég az oldottság. Nem árt, ha az ember műveli magát. És

még valami, ami az előző-
eknél is nagyobb közhely,
de talán mindennél fontos-
sabb: tiszteld az embereket!
Minden ezekből követke-
zik. Ha csak ennyit sikerül
elhintennem a tanítványaim
fejében, már nem volt hiá-
bavaló az eltöltött idő.
Nemrégiben megtaláltam
azt a füzetemet, amibe leir-
káltam, mit csinálók majd
veletek az órákon. Az egyik
oldalon idegen szavak sze-
repelnek, mert kíváncsi vol-
tam, ismeritek-e őket...Az-
tán ott vannak a játékok is
és néhány feladat, amit
együtt végeztünk el.

– Szeretsz tanítani?

– Van amikor igen, de oly-
kor nem sok kedvem van
hozzá, főleg, ha azt látom,
hogy a mai kíváncsiak nem
minden esetben harmonizál-
nak az ízlésemmel. Te is tu-
dod, mennyire utálok a sű-
gőgépet. Képtelen lennék
szemben ülni egy emberrel,
miközben a kérdéseim,
vagy a bevezetőm sűgőgé-
pen van; ehhez képest, ma
alig van tv műsor, amiben
ne lenne főszerepe ennek az
undok szerkezetnek.

Ugyanakkor azt is tapasztal-
lom, hogy a tehetségesebbje
már képes egészen elfogad-

hatóan használni. Ha keserű
leszek annak az az oka,
hogy pontosan tudom, amit
tőlem hallanak, annak egy
részét soha nem tudják majd
használni. Másfelé megy a
világ és ha tetszik, ha nem,
a televíziózás Magyarorszá-
gon most jutott el oda, aho-
va a fejlett nyugat már ré-
gen. Megtalálta funkcióját,
t.i. hírforrás lett. Már nem
főszereplő az emberek éle-
tében, ami bizonyos szem-
pontból öröndetes, ám mi-
mégsem tagadhatjuk meg a
múltunkat.

– Már csak azért sem, mert
bizonyára a politikai be-
zárttság okán, de nálunk
rengeteg valódi érték is szű-
letett abban az elátkozott
Szabadság téri épületben.
Bár némi optimizmussal
még az is elképzelhető, hogy
nyugati példára egyszer-
csak elindulnak nálunk is
reklám nélküli kulturális
csatornák.

– Jó lenne megérni, bár ke-
vés nézője lesz és aki ott
dolgozik, elvágyódik, mert
a pénz másutt terem... Én
inkább abban reményke-
dem, hogy a megváltozott
elektronikus média vissza-
vezeti az embereket a
könyvhöz, a színházhoz, a
kiállító termekbe, de az is
lehet, hogy naiv vagyok...

– Miért tanítasz?

– Van prózai oka is, de nem
elsősorban ezért. Szeretem
azokat a pillanatokat, ami-
kor valamelyik tanítványom
munkája láttán kibukik be-
lőlem: Nagyszerű! A min-

denit!, és elkezdem elemezni, mitől is jó... Sportriporterként a legtöbbit a kezdő Gyulai Pistától tanultam, aki állandóan jegyzetelt, miközben a közvetítéseimet hallgatta. Másnap pedig kérdéseket tett fel. Gondolj csak bele, el kellett például magyaráznom, hogy amikor elesett egy korcsolyázónő, miért azt mondtam: hoppá!. Kapásból nem tudtam válaszolni, csak némi gondolkodás után sikerült megfejtennem az okát.

– *Érdekelne engem is.*

– Nekem úgy kell közvetítem, mintha ott ülne mellettem a néző. Márpedig az ember ilyen közelségben nem üvöltözik, inkább csak normális hangerősséggel reflexiót fűz a látottakhoz. Visszatérve a kérdésedhez,

azok a jó órák, amikor valami olyat látok, ami meglep, ami izgalomba hoz. A minap az egyik lány bemutatót egy interjút, amit egy divatos „csodadoktorral” készített. Úgy leplezte le, hogy közben egy másodpercig nem bántotta, nem ültette vállatószerűbe, sőt épp ellenkezőleg, ártatlan szemekkel naiv kérdéseket tett fel, és mégis a végére pontosan kiderült, kihez van szerencsénk és körülbelül mennyit ér a mindenható természetgyógyász tevékenysége.

– *Szeretném, ha most azokról a tanárokról beszélgetnénk, akik Rád voltak hatásosak.*

– Rövid leszek. Utáltam iskolába járni, aminek egyik oka prózai: rossz időben kerültem az iskolapadba. A

háború, a fordulat éve nem tette felhőtlené iskolás éveimet. És ami 45 után jól indult, az is elromlott. A gimnáziumi igazgatónk az intézményen belül felépített egy jól működő parlamenti rendszert, amit nagy élvezettel működtettünk, ám kisértetként át kellett alakítani harsány mozgalmá, ami aztán végképp kedvet szegte. Összesen egy olyan tanárom volt, akire a mai napig szívesen emlékszem vissza. Bergnek hívták és angolt tanított. A tanítás adminisztratív részét nagyon utálta, nem vett figyelembe semmiféle előírást, ám kitűnően bánt velünk. Telente behozta a sílécét az órára, hogy a tanítás végén azonnal elmehessen a hegyekbe. Sajátságosan osztályzott. Félévkor elmondta, kinek hanyast szándékozik adni. Aki elégedetlen volt, megmérkőzhetett vele a szünetben. Még választhatott is: birkózás vagy boks. Egyszer úgy elgyepált egy fiút, hogy annak hetekig sajogtak a tagjai.

– *Azt mondtad, utáltál tanulni, ehhez képest olyan foglalkozást választottál magadnak, amihez állandóan új ismereteket kell szerezni.*

– Jó, jó de a mi tudásunk igencsak felszínes. Valahol olvastam: a riporter olyan állatfaj, ami mindenhez ért, de semmihez sem nagyon.

